

บทที่ 2

หลักการคุ้มครองพลเรือนในสงครามระหว่างประเทศ

ในการทำสงครามระหว่างประเทศ เป้าหมายของแต่ละฝ่ายในการทำสงคราม คือ การทำให้กองกำลังทางทหารของฝ่ายตรงข้ามอ่อนแอลง หรือ การทำให้กองกำลังทางทหารของฝ่ายตรงข้ามสูญเสียสมรรถภาพในการสู้รบ ซึ่งในการทำสงครามแต่ละครั้ง นอกจากกองกำลังทางทหารจะได้รับบาดเจ็บล้มตายแล้ว ประชากรพลเรือน และครอบครัว ย่อมต้องได้รับผลกระทบจากการทำสงครามด้วย ดังนั้น พลเรือนอาจตกเป็นเหยื่อสงครามได้ 2 แง่ คือ การได้รับบาดเจ็บโดยผลโดยตรงจากการทำสงคราม หรือทรัพย์สินเสียหายเนื่องจากการเกิดสงคราม และตกอยู่ภายใต้อำนาจการปกครองของฝ่ายตรงข้าม

โดยการคุ้มครองพลเรือนในภาวะสงครามระหว่างประเทศได้ถูกบัญญัติไว้ในอนุสัญญาเจนีวาฉบับที่ 4 และได้มีการบัญญัติกฎเกณฑ์เพิ่มเติมในพิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 1 โดยเนื้อหาหลักๆสามารถแบ่งแยกได้เป็น 3 ส่วนใหญ่ๆ คือ

2.1 หลักการควบคุมวิธีการสู้รบ

เมื่อเกิดสงครามระหว่างประเทศขึ้น หากรัฐคู่สงครามสามารถเลือกวิธีการต่อสู้ได้อย่างไม่จำกัด จะก่อให้เกิดความเสียหายซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อพลเรือนผู้ที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการสู้รบ หรือสงครามที่ทำการสู้รบอย่างไม่มีขอบเขตอาจส่งผลให้เกิดการบาดเจ็บล้มตายมากเกินไปจนเกินความจำเป็น ดังนั้น ในพิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 1 มาตรา 35(1) ได้บัญญัติกฎเกณฑ์พื้นฐานอันเกี่ยวกับวิธีการทำสงครามไว้ว่า “ในการขัดกันด้วยอาวุธใด สิทธิของภาคีคู่พิพาทในการเลือกวิธีการสู้รบมิใช่ว่าจะไม่มีข้อจำกัด” ซึ่งจากหลักกฎหมายดังกล่าวก่อให้เกิดหลักการควบคุมวิธีการสู้รบ ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น 3 ประการใหญ่ๆ ได้แก่

2.1.1 หลักการห้าม หรือ จำกัดการใช้อาวุธ

เนื่องจากหลักเกณฑ์กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศได้มีการจำกัดขอบเขตการทำสงครามไว้โดยรัฐคู่สงครามไม่สามารถเลือกวิธีการสู้รบได้อย่างไม่จำกัด¹

การทำสงครามจะต้องไม่ก่อให้เกิดการบาดเจ็บ เสียหายมากเกินไปจนความจำเป็น และจะต้องไม่ก่อให้เกิดความเสียหาย บาดเจ็บแก่พลเรือน หรือ บุคคลที่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย ดังนั้นในการเลือกใช้อาวุธในการสู้รบจึงเป็นสิ่งสำคัญ เนื่องจากอาวุธบางประเภทก่อให้เกิดความเสียหายเป็นวงกว้าง บางประเภทก่อให้เกิดความทุกข์ทรมานแก่ผู้ที่โดนทำร้ายมากเกินไปจนความจำเป็น กฎหมายจึงบัญญัติกฎหมายเกณฑ์ห้ามการนำอาวุธในลักษณะดังกล่าวมาใช้ในการสู้รบเพื่อเหตุผลทางด้านมนุษยธรรม นอกจากนี้ยังได้เกิดกฎหมายเกณฑ์ห้ามการทำสงคราม หรือ การใช้อาวุธที่ก่อให้เกิดผลเสียต่อธรรมชาติ แต่อย่างไรก็ตามกฎหมายเกณฑ์ดังกล่าวได้มีบัญญัติไว้ในสนธิสัญญาเท่านั้นแต่ไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศ ดังนั้นจึงยังเป็นที่ยกเถียงกันอยู่ว่าในบทบัญญัติที่เกี่ยวกับการใช้อาวุธในกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศ อาจตีความรวมถึงการจำกัดอาวุธที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมด้วยหรือไม่

จากหลักการเกี่ยวกับการใช้อาวุธข้างต้น กฎเกณฑ์ที่ถือว่าสำคัญที่สุดที่เกี่ยวกับการใช้อาวุธนี้คือ กฎเกณฑ์ที่ห้ามการใช้อาวุธที่ก่อให้เกิดความทุกข์ทรมานมากเกินไปจนความจำเป็น เนื่องจากกฎหมายมุ่งป้องกันไม่ให้รัฐที่ทำสงครามใช้อาวุธที่ก่อให้เกิดความเสียหาย เกิดความบาดเจ็บทุกข์ทรมานมากเกินไปจนความจำเป็นโดยไม่ก่อให้เกิดความได้เปรียบทางทหาร และจะต้องพิจารณาถึงหลักความได้สัดส่วนด้วย

บทบัญญัติการจำกัดอาวุธในการสู้รบ สามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ

2.1.1.1. การห้ามใช้อาวุธที่ก่อให้เกิดความทุกข์ทรมานมากเกินไปจนความจำเป็น

เมื่อมีสงครามเกิดขึ้น การเลือกใช้อาวุธในการต่อสู้ รวมไปถึงการเลือกใช้วิธีในการสู้รบ นั้นมักจะก่อให้เกิดการบาดเจ็บสาหัสโดยไม่จำเป็น จึงมีการบัญญัติการใช้กฎหมายเพื่อจำกัดการใช้อาวุธเพื่อห้ามการใช้อาวุธที่ก่อให้เกิดความทุกข์ทรมานและบาดเจ็บโดยไม่ก่อให้เกิดการได้เปรียบทางทหารแต่อย่างใด และนอกจากนี้การใช้อาวุธยังควรคำนึงถึงความสมดุลกันระหว่างความได้เปรียบทางกำลังทหารกับความบาดเจ็บ ทุกข์ทรมานจากผลของการใช้อาวุธนั้นๆว่ามีความสมดุลกันหรือไม่ โดยบทบัญญัติที่เกี่ยวกับการห้ามใช้อาวุธบางประเภทฉบับแรกนั้น ได้แก่ปฏิญญาเฮนตปีเตอร์สเบิร์ก 1868 ซึ่งได้บัญญัติว่า “การกระทำที่รัฐคู่สงครามจะสามารถกระทำได้โดยชอบด้วยกฎหมาย คือ การทำให้อาณานิคมทางทหารของฝ่ายตรงข้ามลดลง”

¹ อนุสัญญากรุงเฮก 1907 มาตรา 22

ในการประเมินถึงระดับความบาดเจ็บ ทุกซ์ทรมานนั้น แคไหนเพียงไรถึงจะถือว่าขัดต่อกฎหมาย การบาดเจ็บนั้นรวมไปถึงความบาดเจ็บจากบาดแผล ผลจากการใช้อาวุธนั้นทำให้พิการหรือทุพพลภาพเป็นเวลานาน รวมไปถึง การส่งผลกระทบทางด้านจิตใจ และการบาดเจ็บทางร่างกาย โดยตัวอย่างที่ก่อให้เกิดความทุกข์ทรมานโดยไม่จำเป็นนั้น ได้แก่ หอก หรือทวนที่มีลวดหนามติดที่ปลาย ดาบปลายปืนที่มีลักษณะเป็นฟันเลื่อย การใช้ยาพิษ หรือกระสุนที่เป็นพิษ ก็ต้องห้ามตามกฎหมายระหว่างประเทศ โดยอนุสัญญากรุงเฮก มาตรา 23 ได้บัญญัติเรื่องการห้ามใช้ยาพิษ และอาวุธที่เป็นพิษไว้ โดยตัวอย่างของการใช้ยาพิษ หรือ อาวุธที่เป็นพิษ ได้แก่ การใช้ลูกดอกอาบยาพิษ กระสุนอาบยาพิษ การใส่ยาพิษลงในอาหาร และน้ำดื่มของคู่ปรปักษ์ ส่วนการใช้กระสุนที่มีลักษณะแตกกระจายเป็นวงกว้าง (dum-dum bullets) ถูกห้ามโดยปฏิญญาเกี่ยวกับลูกปืนระเบิด ค.ศ. 1899 เนื่องจากก่อให้เกิดบาดแผลที่กว้างและเป็นอันตรายเพราะความกระจายเข้าไปในร่างกาย การใช้กับระเบิดซึ่งสำหรับบทบัญญัติที่กำหนดเรื่องการใช้กับระเบิดไว้ คือ ในพิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 2 ค.ศ.1981ซึ่งเกี่ยวกับการใช้กับระเบิด และกับดัก ซึ่งการใช้กับระเบิดที่ต้องห้ามนั้น ได้แก่ กับดักระเบิด หรือ กับดักสังหารบุคคล การใช้กับระเบิดจะถูกห้ามเฉพาะกับระเบิดบางประเภทที่มีได้แบ่งแยกพลรบออกจากพลเรือน ซึ่งได้แก่กับดักซึ่งอยู่ในรูปของวัตถุที่พกพาได้ ซึ่งตามธรรมดาปราศจากอันตรายใดๆ กับดักซึ่งมีความสัมพันธ์ หรือเกี่ยวข้องกับเครื่องหมาย หรือ สัญลักษณ์ที่ได้รับความคุ้มครองจากกฎหมายภาคสงคราม อย่างไรก็ตามสำหรับกับระเบิดประเภทอื่น คู่สงครามเพียงถูกจำกัดวิธีใช้เท่านั้น คือ ต้องระมัดระวังในการใช้มิให้ประชาชนได้รับความเสียหาย เช่น การเตือน การกั้นรั้ว ส่วนในการใช้กับระเบิดซึ่งบังคับจากระยะไกลจะได้รับอนุญาตเฉพาะสำหรับการโจมตีเป้าหมายทางทหารเท่านั้น นอกจากนี้ การใช้อาวุธเพลิงนั้นต้องห้ามตามกฎหมาย โดยอาวุธเพลิง หรือ ระเบิดเพลิง (firebomb) คือ ระเบิดซึ่งบรรจุระเบิดเพลิงเล็กๆไว้ภายใน ซึ่งเมื่อยิงออกไปจะเกิดเพลิงลุกไหม้ซึ่งมีอำนาจทำลายล้างสูงสามารถทำลายสิ่งก่อสร้าง และทุกสิ่งที่สามารถติดไฟได้ รวมไปถึงเครื่องฟืนไฟ โดยการใช้อาวุธชนิดนี้ ก่อให้เกิดความทุกข์ทรมานสาหัส โดยอาจถูกเผาทั้งเป็น กฎหมายที่บัญญัติห้ามการใช้อาวุธชนิดนี้คือ ในพิธีสารเพิ่มเติมสนธิสัญญาห้ามการใช้อาวุธที่อาจก่อให้เกิดความบาดเจ็บมากเกินไป ความจำเป็น ฉบับที่ 3 (Convention on Prohibitions or Restrictions on the Use of Certain Conventional Weapons which may be deemed to be Excessively Injurious or to have Indiscriminate Effect)

2.1.1.2. การห้ามใช้อาวุธที่มีอำนาจร้ายแรง

ในปัจจุบัน มีกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการห้ามใช้อาวุธที่มีอำนาจร้ายแรง ยกตัวอย่าง เช่น การห้ามใช้อาวุธปืนเลเซอร์ซึ่งสามารถยิงคนให้ตาบอดได้ โดยมีบทบัญญัติห้ามการใช้อาวุธดังกล่าวในพิธีสารเพิ่มเติมสนธิสัญญาว่าด้วยการใช้อาวุธเลเซอร์ (Protocol IV to the Convention on Certain Conventional Weapons governing the use of binding weapons in 1995) มาตรา 1 โดยการห้ามใช้เลเซอร์เพื่อมุ่งให้คู่ปรปักษ์ตาบอดซึ่งเป็นเป้าหมายหลักของการบัญญัติกฎเกณฑ์ห้ามการใช้อาวุธเลเซอร์ โดยเฉพาะการใช้เลเซอร์ที่ก่อให้เกิดอาการตาบอดอย่างถาวร และในมาตรา 2 ของบทบัญญัติเดียวกันนี้ได้บัญญัติให้คู่ปรปักษ์ใช้ความระมัดระวังในการวางระบบเลเซอร์เพื่อป้องกันการตาบอดอย่างถาวร

ในกรณีของอาวุธนิวเคลียร์ ไม่มีบทบัญญัติใดที่ห้ามการใช้อาวุธนิวเคลียร์ไว้โดยตรงในการใช้อาวุธนิวเคลียร์นั้นขัดต่อหลักกฎหมายหรือไม่นั้น ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศได้มีความเห็นแนะนำไว้ในคดี ความชอบด้วยกฎหมายของการใช้อาวุธนิวเคลียร์ โดยศาลได้ตอบว่าไม่มีจารีตประเพณี ไม่มีอนุสัญญาภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศ ที่จะอนุญาตให้มีการคุกคาม หรือ การใช้อาวุธนิวเคลียร์ ซึ่งหมายความว่า การใช้อาวุธนิวเคลียร์ หรือการคุกคามไม่ถูกต้องตามกฎหมายระหว่างประเทศเนื่องจากไม่มีทั้งกฎหมายลายลักษณ์อักษร และทั้งกฎจารีตประเพณีระหว่างประเทศที่อนุญาตให้ทำได้ แต่อย่างไรก็ดี ในสถานะของกฎหมายระหว่างประเทศในปัจจุบันนี้ ศาลไม่อาจสรุปได้อย่างเด็ดขาดว่าภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศในปัจจุบันนี้ว่า การคุกคาม หรือ การใช้อาวุธนิวเคลียร์จะเป็นสิ่งที่ชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กรณีที่เป็นการป้องกันตัวเอง ในกรณีที่เป็นความมั่นคงของรัฐนั้น รัฐจะใช้อาวุธนิวเคลียร์ได้หรือไม่ ศาลเองก็ตอบไม่ได้ โดยในตอนท้ายศาลแนะนำให้ประเทศที่มีอาวุธนิวเคลียร์ยึดถือหลักสุจริต (Good Faith)²

² ICJ, Legality of The Treat or Use of Nuclear Weapon, 1996

2.1.2. หลักการแยกเป้าหมายพลเรือนออกจากเป้าหมายทางทหาร

จากทฤษฎีการแบ่งแยกที่ได้มีการกำหนดกฎเกณฑ์ไว้ในกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น³ กฎเกณฑ์ดังกล่าวเป็นกฎเกณฑ์ที่สำคัญ เนื่องจากกฎหมายมุ่งที่จะคุ้มครองบุคคลที่ไม่มีส่วนร่วมในการสู้รบ โดยพิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 1 ได้มีการยืนยันหลักการดังกล่าวและบัญญัติถึงหลักการแบ่งแยกพลรบ และพลเรือนออกจากกัน ดังที่ได้บัญญัติไว้ว่า “เพื่อป้องกันการเคารพต่อและเพื่อป้องกันการประหารพลเรือนและวัตถุทางพลเรือน ภาควิพาทจะต้องแบ่งแยกประชากรพลเรือนออกจากพลรบ และแยกวัตถุทางพลเรือนและเป้าหมายทางทหารตลอดเวลา และด้วยเหตุนี้ต้องมุ่งปฏิบัติการณ์ของตนต่อเป้าหมายทางทหารเท่านั้น”⁴ ดังนั้น ในการที่จะสามารถแบ่งแยกพลรบ กับพลเรือน รวมไปถึงทรัพย์สินของพลเรือน และทรัพย์สินทางทหารได้นั้น จึงควรทำความเข้าใจเสียก่อนว่า พลรบ พลเรือน ทรัพย์สินของพลเรือน และทรัพย์สินทางทหาร มีความหมายว่าอย่างไร

2.1.2.1. ความหมาย และกฎเกณฑ์ที่ใช้บังคับกับพลรบ

พลรบ (Combatant) หรือ ผู้ที่ได้รับสถานะพลรบ คือ บุคคลที่มีสิทธิตามกฎหมายในการที่จะเข้าร่วมสงคราม และสามารถใช้อำนาจทางทหารได้กับศัตรู และต่อเป้าหมายทางทหาร โดยในพิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 1 มาตรา 43 ได้บัญญัติไว้ว่า

“กองทัพของภาควิพาท ประกอบด้วยกองทหาร กลุ่ม และหน่วยทั้งหลายที่จัดตั้งขึ้นโดยมีระเบียบ ภายใต้การรับผิดชอบในบังคับบัญชาของภาควิพาทนั้นในการปฏิบัติของผู้ที่อยู่ใต้บังคับบัญชาของตน แม้ว่าภาควิพาทนั้นจะมีตัวแทนเป็นรัฐบาล หรือเจ้าหน้าที่ที่ไม่ได้รับการรับรองจากภาควิพาทปฏิบัติ กองทัพเหล่านั้นจะต้องอยู่ภายใต้บังคับของระบบวินัยภายใน ซึ่งนอกจากประการอื่นแล้วต้องบังคับให้ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ของกฎหมายระหว่างประเทศที่ใช้บังคับในการขัดกันด้วยอาวุธ”

สมาชิกของกองทัพจะได้สถานะพลรบเมื่อได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขขั้นต่ำ 2 ประการตาม มาตรา 44 ของพิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 1 ซึ่งเงื่อนไขทั้ง 2 ประการ ได้แก่

1. ต้องเคารพกฎหมายระหว่างประเทศภาคสงคราม ซึ่งแม้จะกระทำการละเมิดกฎเกณฑ์ดังกล่าวก็ไม่ทำให้สูญเสียสถานะพลรบ แต่ต้องรับผิดชอบตามกฎหมาย
2. หน้าที่ในการเคารพกฎเกณฑ์ในการแบ่งแยกตนออกจากประชากรพลเรือนเพื่อให้การคุ้มครองพลเรือนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และเพื่อดำเนินการสู้รบอย่างซื่อสัตย์

³ ดูบทที่ 1 ข้อ 2. หลักการที่สำคัญของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ

⁴ พิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 1 มาตรา 48

โดยใช้วิธีการแต่งเครื่องแบบ และติดเครื่องหมายที่สามารถสังเกตเห็นได้แต่ไกล รวมไปถึงการติดอาวุธอย่างเปิดเผย บทบัญญัตินี้อยู่ในมาตรา 44(3) ของพิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 1 ซึ่งตามบทบัญญัตินั้นจะเห็นได้ว่า การที่จะแบ่งแยกว่าบุคคลใดเป็นพลรบ อาจสังเกตได้จากการแต่งกาย หรือ การติดอาวุธ ส่วนในกรณีที่เกิดสงครามปลดปล่อย ซึ่งพลรบ หรือที่เรียกว่า “กองโจร” (Guerilla) ซึ่งต่อสู้ภายในดินแดนที่ถูกยึดครองนั้นไม่สามารถแยกตนให้แตกต่างจากพลเรือนได้ เนื่องจากไม่ได้สวมใส่เครื่องแบบทหาร ซึ่งในกรณีนี้ หากจะคงสถานะพลรบได้จะต้องติดอาวุธให้เห็นอย่างเปิดเผยในระหว่างการต่อสู้ หรือในระหว่างการปฏิบัติการทางทหาร ดังนั้น กล่าวโดยสรุปคือ ผู้ที่มีสถานะเป็นพลรบตามกฎหมาย ได้แก่ สมาชิกของกองกำลังติดอาวุธโดยไม่คำนึงว่าเป็นกองกำลังของรัฐบาลหรือไม่

2.1.2.1.1. กฎเกณฑ์ที่เกี่ยวกับหน้าที่ของพลรบในปฏิบัติการทางทหาร

(ก.) การห้ามใช้วิธีซึ่งไม่ซื่อสัตย์ หรือ กลโกง (Perfidy)

ในพิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 1 มาตรา 37 ได้บัญญัติข้อห้ามการใช้กลโกง โดยกล่าวถึงการใช้กลโกงว่าเป็นการกระทำที่มีเป้าหมายการลวงความสุจริตใจของคู่ต่อสู้ซึ่งเชื่อมั่นและเคารพกฎเกณฑ์ในกฎหมายภาคสงครามเพื่อทรยศ โดยการกระทำที่เป็นปฏิปักษ์ เช่น ฆ่า ทำให้อาเจียน หรือจับกุม โดยการกระทำที่ถือว่าการใช้กลโกง นอกจากจะเป็นเรื่องที่ไม่ซื่อสัตย์และขัดต่อกฎหมายแล้ว ยังเป็นอันตรายอย่างยิ่งต่อผู้ที่อยู่ภายใต้การคุ้มครองของกฎหมายภาคสงคราม เนื่องจากการใช้กลโกงจะทำให้ศัตรูลังเลที่จะให้ความคุ้มครองต่อไป เพราะถือว่าเสี่ยงภัยเกินกว่าเหตุ ดังนั้น การใช้ธงยอมแพ้ แกล้งทำเป็นผู้บาดเจ็บ หรือแม้แต่การปลอมเป็นพลเรือน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้เครื่องหมายและสัญลักษณ์ที่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายโดยมิชอบในการใช้สัญลักษณ์ที่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย รวมไปถึง เครื่องหมายทางการแพทย์ เครื่องแบบของรัฐที่เป็นกลาง เครื่องแบบขององค์การสหประชาชาติ รวมไปถึงเครื่องแบบของศัตรู โดยการใช้สัญลักษณ์ดังกล่าวต้องเป็นการใช้โดยมีวัตถุประสงค์ที่เป็นปฏิปักษ์ด้วยคือเพื่อการโจมตีอำพราง อำนวยความสะดวก การคุ้มครองหรือการกีดขวางปฏิบัติการทางทหาร ดังนั้น การใช้สัญลักษณ์หรือ เครื่องหมายโดยปราศจากวัตถุประสงค์ที่เป็นปฏิปักษ์ ก็ไม่ถือว่าเป็นกลโกง ยกตัวอย่างเช่น การแกล้งทำเป็นตายเพื่อหลบหนี

อนึ่ง การใช้กลโกงต่างจากการใช้กลอุบายทางทหาร โดยอุบายทางทหารไม่ใช่สิ่งต้องห้าม เช่น การอำพรางตัว การซุ่มโจมตี การส่งข้อมูลลวงเพื่อให้ศัตรูเข้าใจผิด

(ข.) การห้ามใช้วิธีที่ปราศจากมนุษยธรรม

ยกตัวอย่างเช่น ข้อห้ามเกี่ยวกับการไม่ไว้ชีวิต โดยข้อห้ามดังกล่าวถูกบัญญัติไว้อย่างชัดเจนในพิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 1 มาตรา 40 ซึ่งรวมถึงการฆ่า และคำสั่งที่ห้ามมิให้ไว้ชีวิตผู้ใดหลังการรบ แม้แต่ผู้ที่แสดงเจตนายอมแพ้แล้วก็ตาม

อย่างไรก็ตาม สมาชิกในกองกำลังทางทหารไม่ใช่พลรบทุกคน พลรบหมายความว่าเฉพาะผู้ที่เข้าร่วมโดยตรงเท่านั้นจึงจะมีสถานะเป็นพลรบ ส่วนบุคลากรทางการแพทย์ หรือ ทางศาสนา ตามมาตรา 33 อนุสัญญากรุงเฮกฉบับที่ 3 ไม่ถือว่าเป็นพลรบเนื่องจากบุคคลดังกล่าวมิได้มีหน้าที่ในการสู้รบแต่อย่างใด นอกจากนี้ บุคคลซึ่งติดตามกองทัพแม้มิได้เป็นสมาชิกของกองทัพ เช่น ช่างครัว ทำครัว รวมไปถึงผู้สื่อข่าวสงครามก็มิได้มีสถานะเป็นพลรบแต่อย่างใด

อีกกรณีหนึ่งที่กฎหมายให้สถานะเป็นพลรบ คือ กรณี *Levee en Masse* เป็นกรณีที่สมาชิกของประชาชนในดินแดนที่มีได้ถูกยึดครอง เมื่อมีศัตรูเคลื่อนพลเข้ามาจึงร่วมกันจับอาวุธต่อต้านเพื่อผลักดันข้าศึกให้ออกไปจากดินแดนของตน โดยปราศจากเวลาเพียงพอในการจัดตั้งเป็นหน่วยทหาร ยกตัวอย่างเช่น กรณีของชาวบ้านบางระจันก็ถือว่ามีสถานะเป็นพลรบเช่นเดียวกัน

ผู้ที่ได้รับสถานะเป็นพลรบถือว่าเป็นนักรบที่ชอบด้วยกฎหมาย (Lawful Combatant) เมื่อนักรบที่ชอบด้วยกฎหมายถูกจับ และถูกควบคุมในฐานะที่เป็นเชลยสงคราม (Prisoner of War) ซึ่งผู้ที่อยู่ในสถานะเชลยสงครามมีสิทธิที่จะไม่ถูกดำเนินคดีในการกระทำของตนในระหว่างการปฏิบัติการในยามสงคราม ถึงแม้ว่า การกระทำเหล่านั้นถือว่าเป็นอาชญากรรมในยามสงบก็ตาม แต่อย่างไรก็ตาม พลรบอาจถูกดำเนินคดีได้ต่อเมื่อได้กระทำความผิดอันเป็นการละเมิดกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศได้บัญญัติไว้ฐานอาชญากรรมสงคราม (War Crime) ซึ่งความผิดฐานอาชญากรรมสงครามจะได้อธิบายในบทต่อไป

2.1.2.1.2. กรณีของนักรบที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย (Unlawful Combatant)

นักรบที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย คือ บุคคลที่มีส่วนร่วมโดยตรงในการเข้าร่วมทำสงครามโดยปราศจากความชอบธรรมที่จะปฏิบัติเช่นนั้น และเป็นบุคคลที่ไม่อยู่ในสถานะของเชลยสงครามเมื่อบุคคลเหล่านั้นตกอยู่ในมือของศัตรู กรณีนี้รวมถึงการที่พลเมืองเข้าร่วมสงคราม และกลุ่มทหารพลเมือง กลุ่มอาสาต่างๆ ซึ่งไม่ได้รวมอยู่ในกองกำลังทหาร แต่เข้าร่วมอยู่ในฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งของสงคราม และกลุ่มบุคคลต่อไปนี้ ถือเป็นนักรบที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายทั้งสิ้น

(ก) ทหารรับจ้าง (Mercenary)

ในพิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 1 มาตรา 47 ได้ให้คำจำกัดความลักษณะของทหารรับจ้างไว้ คือ บุคคลที่ไม่ได้เป็นสมาชิกของภาคีคู่พิพาท หรือ ผู้ที่มีผู้ใช้มีถิ่นที่อยู่ในอาณาเขตที่ถูกควบคุมโดยภาคีคู่พิพาท โดยจะเป็นบุคคลที่ได้รับการเลือกสรรเป็นพิเศษในท้องถิ่น หรือ จากต่างประเทศ เพื่อต่อสู้ในการขัดกันทางการทหาร โดยจะได้รับผลประโยชน์ตอบแทนเป็นทรัพย์สินเพื่อแลกกับการสู้รบ โดยมีได้มีส่วนเกี่ยวข้องเป็นส่วนตัวในสงครามที่เกิดขึ้น

(ข) สายลับ (Spy)

ผู้ที่เป็นสายลับจะไม่ได้รับสถานะเป็นเชลยสงครามหากถูกจับกุม นอกจากนี้ สมาชิกของกองกำลังทางทหารหากมิได้สวมเครื่องแบบแล้วเข้าไปสืบ หรือ เก็บข้อมูลทางทหาร ทาง การเมืองของศัตรูในดินแดนที่ถูกยึดครอง ก็ถือว่าเป็นสายลับเช่นกัน ในทางกลับกัน หากสมาชิกของกองกำลังทางทหารได้เข้าไปสืบข้อมูลในดินแดนที่ถูกยึดครองโดยสวมใส่เครื่องแบบทหารของตน จะไม่ถือว่าเป็นบุคคลดังกล่าวเป็นสายลับ หากถูกจับ ก็จะได้รับสถานะเชลยสงคราม

เนื่องจากนักรบที่มีชอบด้วยกฎหมายจะไม่ได้รับสถานะเป็นเชลยสงคราม จึงไม่ได้รับความคุ้มครองตามอนุสัญญาเจนีวาฉบับที่ 3 ว่าด้วยการคุ้มครองเชลยสงคราม ดังนั้นในการที่จะคุ้มครองนักรบที่มีชอบด้วยกฎหมายจึงควรพิจารณาภายใต้บทบัญญัติของอนุสัญญาเจนีวาฉบับที่ 4 โดยบุคคลที่จะได้รับความคุ้มครองภายใต้อนุสัญญาเจนีวาฉบับที่ 4 นั้นมีลักษณะอย่างไร ได้มีบทบัญญัติไว้ในอนุสัญญาเจนีวาฉบับที่ 4 มาตรา 4 ซึ่งบัญญัติว่า “บุคคลที่ได้รับความคุ้มครองตามอนุสัญญานี้ ได้แก่บรรดาผู้ซึ่งขณะหนึ่ง และในลักษณะอย่างใดก็ตามในกรณีพิพาทหรือยึดครอง ได้ตกอยู่ในอำนาจของภาคีคู่พิพาทฝ่ายหนึ่ง หรือของประเทศที่ยึดครองอันบุคคลเหล่านั้นไม่ใช่คนชาติ”

ตามบทบัญญัติข้างต้นบุคคลใดก็ตามที่ได้รับความคุ้มครองตามบทบัญญัตินี้ต่อเมื่อบุคคลเหล่านั้นตกไปอยู่ในอำนาจของรัฐคู่สงคราม ซึ่งหากจะพิจารณาตามบทบัญญัตินี้จะพบว่า มีขอบเขตค่อนข้างกว้าง แต่อย่างไรก็ตามได้มีข้อยกเว้นที่จะไม่คุ้มครองตามมาตรา 4 ของอนุสัญญาเจนีวาฉบับที่ 4 เช่นกัน คือ คนชาติของรัฐซึ่งไม่มีความผูกพันตามอนุสัญญาเจนีวาฉบับที่ 4 ย่อมไม่ได้รับความคุ้มครองตามอนุสัญญาฉบับนี้ รวมไปถึงคนชาติของรัฐที่เป็นกลางซึ่งตกอยู่ในอาณาเขตของรัฐที่เป็นภาคีคู่สงคราม และคนชาติของรัฐที่เป็นฝ่ายร่วมในสงคราม ไม่นับว่าเป็นบุคคลที่ได้รับความคุ้มครองในขณะที่รัฐอันบุคคลดังกล่าวเป็นคนชาติ มีผู้แทนทางการทูตปกติ อยู่ในรัฐซึ่ง

บุคคลเหล่านั้นตกอยู่ในมือ⁵ นอกจากนี้ตามมาตรา 4(4) อนุสัญญาเจนีวาฉบับที่ 4 ได้บัญญัติข้อยกเว้นการไม่คุ้มครองหากบุคคลนั้นได้รับการคุ้มครองภายใต้อนุสัญญาเจนีวาฉบับที่ 1 ถึงฉบับที่ 3 แล้ว

ข้อเท็จจริงที่ว่าบุคคลที่เข้าร่วมในการสู้รบโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายนั้นไม่ถือเป็นเหตุที่จะไม่ได้รับความคุ้มครองตามอนุสัญญาเจนีวาฉบับที่ 4 นอกจากนี้ได้มีบทบัญญัติในพิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 1 มาตรา 45(3)⁶ ได้บัญญัติกฎเกณฑ์ที่เป็นไปในทางเดียวกันกับอนุสัญญาเจนีวาฉบับที่ 4 ว่า นักรบที่มีชอบด้วยกฎหมาย เป็นบุคคลที่ได้รับความคุ้มครองภายใต้อนุสัญญาเจนีวาฉบับที่ 4 หากบุคคลดังกล่าวมีลักษณะเข้าองค์ประกอบทางด้านเชื้อชาติดังที่กล่าวไปแล้วข้างต้น และจะได้รับการคุ้มครองภายใต้มาตรา 75 พิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 1 ด้วยเช่นกัน ดังนั้นจึงสามารถสรุปได้ว่า ในกรณีของนักรบที่มีชอบด้วยกฎหมายบางประเภทที่เข้าองค์ประกอบที่กฎหมายกำหนด อาจได้รับความคุ้มครองภายใต้อนุสัญญาเจนีวาฉบับที่ 4

อนึ่ง การคุ้มครองภายใต้อนุสัญญาเจนีวาฉบับที่ 4 นี้รวมไปถึงกฎเกณฑ์ในการได้รับการปฏิบัติอย่างมีมนุษยธรรม เช่น การห้ามทำร้ายร่างกาย การห้ามการกระทำการอันเป็นการทรมาน การจับเป็นตัวประกัน รวมไปถึงสิทธิที่จะได้รับการดูแลรักษาหากเจ็บป่วย สิทธิในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา

2.1.2.2. ความหมาย และกฎเกณฑ์ที่ใช้กับผู้ที่ไม่ได้รับสถานะพลรบ (Non-Combatant)

ผู้ที่ไม่ได้รับสถานะพลรบ คือ บุคคลที่ไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องในการสู้รบซึ่งบุคคลเหล่านี้จะได้รับความคุ้มครองตามอนุสัญญาเจนีวาฉบับที่ 4 โดยผู้ที่ไม่ได้รับสถานะพลรบบ้างนี้ คือ

2.1.2.2.1. พลเรือน

ความหมายของพลเรือนตามที่ได้บัญญัติไว้ในพิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 1 มาตรา 50 ซึ่งได้ให้ความหมายของพลเรือนไว้ว่า “พลเรือน คือ บุคคลที่ใดไม่เป็นบุคคลจำพวกใดจำพวกหนึ่ง

⁵ อนุสัญญาเจนีวาฉบับที่ 4 มาตรา 4(2)

⁶ พิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 1 มาตรา 45(3) บัญญัติว่า “บุคคลใดผู้มีส่วนในความเป็นปรปักษ์และไม่มีสิทธิที่จะมีสถานภาพเป็นเชลยศึกและไม่ได้รับประโยชน์จากการปฏิบัติที่อนุเคราะห์ดีกว่านี้ตามอนุสัญญาเจนีวาฉบับที่ 4 ต้องมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองตลอดเวลาตามมาตรา 75 ของพิธีสารนี้ ในอาณาเขตที่ถูกยึดครอง บุคคลเช่นว่าได้ยกเว้นผู้ที่ถูกกักตัวเป็นจากรชนจะมีสิทธิในการติดต่อสื่อสารภายใต้อนุสัญญานั้นด้วย

ตามที่ได้กล่าวไว้ในมาตรา 4A (1) (2) (3) และ (6)⁷ ของอนุสัญญาเจนีวฉบับที่ 3 และในมาตรา 43 ของพิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 1⁸ ซึ่งว่าด้วยเรื่องกองทัพอ และในกรณีที่เป็นที่สงสัยว่าบุคคลนั้นมีสภาพเป็นพลเรือนหรือไม่ กฎหมายให้สันนิษฐานว่าบุคคลนั้นมีสภาพเป็นพลเรือน

หากพิจารณาจากบทบัญญัตินี้ จะเห็นได้ว่า กฎหมายได้บัญญัติความหมายของพลเรือนไว้ค่อนข้างกว้าง คือ หากไม่ใช่บุคคลที่เข้าข่ายการมีสถานะเป็นพลรบข้างต้น กฎหมายให้ถือว่าบุคคลนั้นเป็นพลเรือน หรืออาจจะกล่าวง่าย ๆ ก็คือ บุคคลใดที่ไม่ได้เป็นพลรบ หรือมีส่วนร่วมใน

⁷ Article 4 Geneva Convention relative to the treatment of prisoner of war

A. Prisoners of war, in the sense of the present Convention, are persons belonging to one of the following categories, who have fallen into the power of the enemy:

(1) Members of the armed forces of a Party to the conflict, as well as members of militias or volunteer corps forming part of such armed forces.

(2) Members of other militias and members of other volunteer corps, including those of organized resistance movements, belonging to a Party to the conflict and operating in or outside their own territory, even if this territory is occupied, provided that such militias or volunteer corps, including such organized resistance movements, fulfill the following conditions:

- (a) that of being commanded by a person responsible for his subordinates;
- (b) that of having a fixed distinctive sign recognizable at a distance;
- (c) that of carrying arms openly;
- (d) That of conducting their operations in accordance with the laws and customs of war.

(3) Members of regular armed forces who profess allegiance to a Government or an authority not recognized by the Detaining Power.

(6) Inhabitants of a non-occupied territory, who on the approach of the enemy spontaneously take up arms to resist the invading forces, without having had time to form themselves into regular armed units, provided they carry arms openly and respect the laws and customs of war

⁸ พิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 1 มาตรา 43 ซึ่งเกี่ยวกับเรื่องกองทัพอ บัญญัติว่า “กองทัพอของภาคีคู่พิพาทประกอบด้วยกองทหาร กลุ่ม และหน่วยทั้งหลายที่จัดตั้งขึ้นโดยมีระเบียบภายใต้ความรับผิดชอบในการบังคับของภาคนั้นในการปฏิบัติของผู้ที่อยู่ใต้การบังคับบัญชาของตน กองทัพอเช่นว่าต้องตกอยู่ภายใต้บังคับของระบบวินัยภายใน ซึ่งนิยามจากประการอื่นแล้วต้องบังคับให้ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ของกฎหมายระหว่างประเทศที่ใช้บังคับในการขัดกันทางอาวุธ” และในวรรคที่ 2 บัญญัติว่า “ให้ถือว่าผู้ที่สังกัดในกองทัพอของภาคีคู่พิพาทเป็นพลรบ คือ บุคคลเหล่านั้นมีสิทธิที่จะเข้าร่วมในความเป็นปักษ์โดยตรง (ยกเว้นผู้ที่เป็นพนักงานทางการแพทย์ และบุคลากรทางศาสนา ภายใต้มาตรา 33 ของอนุสัญญาเจนีวฉบับที่ 3)”

การสู้รบ บุคคลนั้นเป็นพลเรือน ดังนั้นจะสังเกตได้ว่าเกณฑ์ในการแบ่งแยกระหว่างพลรบและพลเรือน คือ การเข้าร่วมในปฏิบัติการทางทหาร และนอกจากนี้ พลเรือน ยังรวมไปถึงทหารที่วางอาวุธ ออกจากการสู้รบอีกด้วย โดยสถานภาพของพลเรือนนี้จะยังคงมีอยู่เสมอแม้ว่าจะมีบุคคลที่ไม่ได้อยู่ในจำกัดความของพลเรือนปรากฏอยู่ในหมู่ประชากรพลเรือนนั้น โดยการมีอยู่ของผู้ที่ไม่ใช่ประชากรพลเรือนจะไม่ทำให้ประชากรพลเรือนเสียสถานะความเป็นพลเรือนของตน ดังที่ได้บัญญัติไว้ในพิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 1 มาตรา 50(3) ยกตัวอย่างเช่น กรณีที่ทหารเข้าไปอยู่ในหมู่บ้านที่ประชากรพลเรือนอาศัยอยู่ การปรากฏตัวของทหารนั้นไม่ทำให้สถานะความเป็นพลเรือนของประชาชนในหมู่บ้านนั้นเสียไป

2.1.2.2.2. บุคคลที่ไม่อยู่ในสถานะที่จะทำการสู้รบได้ (*Hors de combat*)

บุคคลที่ไม่อยู่ในสถานะที่จะทำการสู้รบได้ หมายถึง พลรบซึ่งเป็นบุคคลที่มีสิทธิตามกฎหมายในการเข้าร่วมในความขัดแย้งทางกำลังทหารและสามารถใช้กำลังทางทหารได้กับศัตรู และต่อเป้าหมายทางทหาร เช่น สมาชิกของกองกำลังทหาร โดยจะได้รับสถานะพลรบก็ต่อเมื่อต้องเคารพตามกฎหมายระหว่างประเทศภาคสงครามและต้องมีหน้าที่ต่างๆตามที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้นนั้น เมื่อบุคคลเหล่านี้ไม่อยู่ในสถานะที่จะทำการสู้รบได้ คือเป็นบุคคลที่ตกอยู่ภายใต้อำนาจและความควบคุมของศัตรู และไม่สามารถป้องกันตนเองได้ เนื่องมาจากการเจ็บป่วย หรือบาดเจ็บ และบุคคลดังกล่าวจะต้องแสดงเจตนาชัดแจ้งที่จะยอมแพ้ ซึ่งในทางปฏิบัติ สามารถที่จะกระทำได้ 3 ลักษณะ คือ

- การแสดงเจตนาอย่างชัดเจนของท่าทาง หรือ การใช้เสียง เช่น การโบกธงขาว ยกมือขึ้น วางอาวุธ
- ยุติการต่อต้านเพราะหมดสติ บาดเจ็บ เจ็บป่วย
- กองกำลังหมดความสามารถที่จะทำการสู้รบตามความเป็นจริง ฝ่ายที่ได้เปรียบจะกระทำข้อเสนอให้แสดงเจตนายอมแพ้

2.1.2.2.3. บุคคลที่ไม่มีส่วนร่วมในการสู้รบ แต่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการสู้รบ

ตามกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศได้กำหนดให้รัฐคู่สงครามมีหน้าที่ต้องให้ความคุ้มครองเป็นพิเศษต่อบุคคลที่ไม่มีส่วนร่วมในการสู้รบแต่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการสู้รบโดยบุคคลประเภทนี้จะเป็นบุคลากรขององค์กรเพื่อป้องกันและช่วยเหลือพลเรือน เจ้าหน้าที่ทางการแพทย์ และพยาบาลโดยเจ้าหน้าที่ทางการแพทย์ หมายถึง บุคคลที่ได้รับมอบหมายจากภาคีคู่พิพาทเพื่อความมุ่งประสงค์ทางการแพทย์โดยเฉพาะ หรือเพื่อการบริหารหน่วยงานทางการแพทย์ หรือเพื่อการปฏิบัติการหรือการบริหารการขนส่งทางการแพทย์ การมอบหมายเช่นว่านี้อาจเป็นประจำหรือชั่วคราวก็ได้ โดยคำนียามนี้ รวมถึง

- ก.) พนักงานทางการแพทย์ของภาคีคู่พิพาทไม่ว่า ทหาร หรือพลเรือน รวมไปถึงบุคคลที่ระบุไว้ในอนุสัญญาเจนีวาฉบับที่ 1 และฉบับที่ 2 และบุคคลที่ได้รับมอบหมายให้ประจำองค์การป้องกันพลเรือน
- ข.) พนักงานทางการแพทย์ประจำสภากาชาดประจำชาติ และสมาคมอาสาสมัครให้ความช่วยเหลือแห่งชาติอื่นที่ได้รับการยอมรับอย่างถูกต้องและได้รับมอบอำนาจจากภาคีคู่พิพาท
- ค.) พนักงานทางการแพทย์ประจำหน่วยงานทางการแพทย์ หรือการขนส่งทางการแพทย์ที่ระบุไว้ในมาตรา 8 (ค) ของพิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 1

นอกจากนี้ ยังรวมไปถึงบุคลากรทางศาสนา และนักข่าว ก็จัดอยู่ในพวกเดียวกันกับผู้ที่ไม่ได้รับสถานะพลรบด้วย กลุ่มบุคคลทั้ง 3 กลุ่มที่กล่าวมาข้างต้นนั้นจะได้รับความคุ้มครองภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศเช่นเดียวกับพลเรือน และนอกจากนี้ ยังมีกลุ่มบุคคลบางกลุ่มที่จะได้รับสถานะพิเศษในการคุ้มครอง โดยจะได้รับการคุ้มครองเป็นพิเศษกว่าพลเรือนทั่วไปซึ่งจะได้อธิบายรายละเอียดในหัวข้อถัดไป ซึ่งนอกจากกฎหมายจะบัญญัติห้ามโจมตีพลเรือนแล้ว ความคุ้มครองดังกล่าวยังรวมไปถึงการห้ามโจมตีทรัพย์สินของพลเรือน โดยกฎหมายได้บัญญัติถึงการแบ่งแยกระหว่างพื้นที่เป้าหมายทางทหาร และพื้นที่ห้ามโจมตี ทั้งนี้เพื่อจุดประสงค์ของการคุ้มครองพลเรือนที่ไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการสู้รบให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด

จากที่ได้อธิบายถึงความหมายของพลรบ และพลเรือน ไปแล้วนั้น ประการต่อมาที่ควรจะศึกษาคือ กฎเกณฑ์ในการคุ้มครองพลเรือนจากภัยสงคราม โดยหลักเกณฑ์ที่สำคัญที่สุดซึ่งถือเป็นกฎเกณฑ์พื้นฐานในการคุ้มครองพลเรือนจากภัยของสงคราม คือ หลักการแยกเป้าหมายพลเรือนออกจากทหาร โดยหลักนี้ได้มีพิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 1 มาตรา 48 ได้บัญญัติถึงกฎเกณฑ์พื้นฐานในส่วนของการแบ่งแยกระหว่างพลเรือนออกจากเป้าหมายทางทหารไว้ ซึ่งบทบัญญัตินี้มีขึ้นเพื่อการคุ้มครองพลเรือน หรือผู้ที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการสู้รบจากภัยของสงครามโดยกฎเกณฑ์ในการแบ่งแยกระหว่างพลรบและพลเรือนนี้ ได้มีบทบัญญัติห้ามการกระทำต่างๆที่อาจก่อให้เกิดอันตรายแก่พลเรือนไว้ ดังนี้

⁹ พิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 1 มาตรา 48 บัญญัติว่า “เพื่อประกันการเคารพต่อ และเพื่อป้องกันประชากรพลเรือนและวัตถุทางพลเรือน ภาคีคู่พิพาทจะต้องแยกประชากรพลเรือนออกจากพลรบ และแยกวัตถุทางพลเรือนออกจากเป้าหมายทางทหารตลอดเวลา และด้วยเหตุนี้ ต้องมุ่งการปฏิบัติการของตนต่อเป้าหมายทางทหารเท่านั้น

1. การโจมตีโดยไม่เลือก (Indiscriminate Attack)

การโจมตีโดยไม่เลือก คือ การโจมตีที่มุ่งหมายโจมตีเป้าหมายอื่นนอกเหนือจากเป้าหมายทางทหาร หรือ การโจมตีที่ไม่สามารถกำหนดขอบเขตของผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ดังนั้น การโจมตีทั้งเป้าหมายทางทหารและทรัพย์สินของพลเรือน เช่นนี้ถือเป็นการโจมตีโดยไม่เลือก ตัวอย่างของการกระทำที่ถือว่าการโจมตีโดยไม่เลือก คือ การทิ้งระเบิดลงไปในเมืองหรือการทิ้งระเบิดลงไปในบริเวณที่เป็นที่พักอาศัยของพลเรือน รวมไปถึงการทำลายเป้าหมายทางทหารที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง และจากการทำลายเป้าหมายทางทหารดังกล่าวทำให้พลเรือนได้รับบาดเจ็บ หรือ ทรัพย์สินของพลเรือนเสียหาย ซึ่งผลกระทบที่พลเรือนได้รับจากการโจมตีดังกล่าวเมื่อนำมาพิจารณาแล้วผลกระทบที่เกิดขึ้นกับความได้เปรียบทางทหารจากการทำลายเป้าหมายทางทหารของฝ่ายตรงข้ามนั้นไม่ได้สัดส่วนดังที่ได้มีกฎหมายบัญญัติไว้ในพิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 1 มาตรา 51(4)¹⁰

อย่างไรก็ตาม บทบัญญัติห้ามการโจมตีโดยไม่เลือกนี้ได้มีการบัญญัติไว้ก่อนหน้านี้ที่จะมีการบัญญัติไว้ในพิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 1 โดยสามารถย้อนกลับไปในช่วงต้นศตวรรษ โดยในข้อบังคับเกี่ยวกับการสู้รบซึ่งบัญญัติไว้ในภาคผนวกของอนุสัญญากรุงเฮก 1907 มาตรา 25 ซึ่งห้ามการทิ้งระเบิดไปยังเมืองที่ไม่มีการป้องกัน รวมไปถึงที่พักอาศัยอื่นๆ

ในเรื่องการโจมตีโดยไม่เลือกนี้ได้มีการศึกษาเกิดขึ้น คือ ในคดีซีโมเด ซึ่งคดีนี้เป็นข้อพิพาทระหว่าง ริวอิชิ ซีโมเด กับรัฐบาลญี่ปุ่น โดยข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น คือ พลเมืองที่อาศัยอยู่ในเมืองฮิโรชิมา และเมืองนางาซากิ ได้รับความทุกข์ทรมานเนื่องจากเหตุการณ์ที่สหรัฐอเมริกาทิ้งระเบิดปรมาณูในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1945 โดยกล่าวหาว่าการทิ้งระเบิดปรมาณูนั้นไม่ชอบด้วยกฎหมายเนื่องจากก่อให้เกิดความทุกข์ทรมานมากเกินไปจนความจำเป็น ซึ่งขัดต่อบทบัญญัติอนุสัญญา

¹⁰ พิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 1 มาตรา 51 (4) บัญญัติว่า “การโจมตีโดยไม่เลือกจะกระทำมิได้ การโจมตีโดยไม่เลือก คือ

(ก) การโจมตีที่ไม่ได้กระทำมุ่งเพื่อเป้าหมายทางทหารโดยเฉพาะ

(ข) การโจมตีที่ใช้วิธีการ หรือ วิธีทางรบ ซึ่งไม่สามารถกระทำได้โดยตรงต่อเป้าหมายทางทหารโดยเฉพาะ หรือ

(ค) การโจมตีที่ใช้วิธีการ หรือ วิธีทางรบซึ่งไม่สามารถจำกัดผลได้ตามที่พิธีสารฉบับนี้ได้กำหนดไว้และมีผลให้ในการโจมตีแต่ละครั้งมีลักษณะเป็นการทำลายเป้าหมายทางทหาร และพลเรือน หรือวัตถุของพลเรือนโดยไม่แยกเป้าหมาย

กรุงเฮก เมื่อเกิดคดีขึ้นในพิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 1 จึงได้เสริม เพิ่มเติมบทบัญญัติเกี่ยวกับการห้ามโจมตีโดยไม่เลือก โดยการบัญญัติกฎเกณฑ์การแบ่งแยกระหว่างพลรบ และ พลเรือนออกจากกัน แต่อย่างไรก็ตาม การที่จะปฏิบัติตามหลักทฤษฎีที่ให้มีการแบ่งแยกระหว่างพลรบ และพลเรือนออกจากกันอย่างสิ้นเชิงนั้นเป็นไปได้ยากในทางปฏิบัติ เนื่องจากในบางกรณี การแบ่งแยกระหว่างพลรบ และพลเรือนนั้น จะกระทำได้อย่างง่ายเพียงได้นั้นขึ้นอยู่กับสถานการณ์ ยกตัวอย่างเช่น เครื่องบินทหาร กับบริเวณที่อยู่อาศัยของประชาชน เช่นนี้ เป็นการง่ายที่จะแบ่ง แต่ในหลายๆ กรณีซึ่งการแบ่งแยกระหว่างพลรบและพลเรือนนั้นไม่ง่าย เช่น โดยปกติท่าเรือรบมักจะตั้งอยู่บริเวณเมืองท่าใหญ่ๆ รถถัง และรถหุ้มเกราะมักจะสร้างโดยอุตสาหกรรมของพลเรือนซึ่งตั้งอยู่ในบริเวณเมืองที่มีการคมนาคมขนส่งสะดวกสบายต่อการเดินทางมาทำงานของแรงงาน แม้ว่าทั้งเรือรบ รถถัง และรถหุ้มเกราะ โดยสภาพแล้วคือเป้าหมายทางทหารอย่างชัดเจน แต่เมื่อสิ่งเหล่านี้ตั้งอยู่ในบริเวณที่พลเรือนอาศัยอยู่ ปัญหาที่เกิดขึ้น คือหากรัฐฝ่ายปฏิบัติโจมตีเป้าหมายทางทหารนั้น แล้วเป็นผลให้ประชาชนในบริเวณใกล้เคียงนั้นบาดเจ็บ หรือ เสียชีวิต ผลทางกฎหมายจะเป็นเช่นไร ในอนุสัญญาเจนีวาฉบับที่ 4 และพิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 1 ไม่ได้บัญญัติลงโทษผู้ที่โจมตีเป้าหมายทางทหารแล้วทำให้พลเรือนบริเวณใกล้เคียงนั้นบาดเจ็บ ล้มตายเอาไว้ หากไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าผู้ที่โจมตีนั้นได้เล็งเห็นผลอยู่แล้วว่าหากโจมตีเป้าหมายทางทหารนั้นๆ จะทำให้พลเรือนบริเวณนั้นๆ ได้รับบาดเจ็บ ล้มตาย การกระทำดังกล่าวไม่ถือว่าขัดกับหลักกฎหมายระหว่างประเทศภาคสงคราม

ดังนั้น ในพิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 1 ได้มีบทบัญญัติให้คู่ภาคีที่เข้าร่วมสงครามต้องใช้ความระมัดระวังล่วงหน้าในการโจมตี¹¹ เป็นการวางแผนการสู้รบที่เหมาะสมเพื่อให้แน่ใจว่าเป้าหมายที่จะทำการโจมตีนั้นเป็นเป้าหมายทางทหารภายใต้ความหมายของพิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 1 โดยการเลือกวิธีการสู้รบนั้นจะต้องก่อให้เกิดผลกระทบต่อพลเรือนให้น้อยที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ กรณีนี้รวมถึงการประกาศเตือนพลเรือนล่วงหน้าหากมีการโจมตีที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อประชากรพลเรือน¹² นอกจากกฎหมายจะบัญญัติให้รัฐคู่สงครามจะต้องใช้ความระมัดระวังล่วงหน้าในการโจมตีแล้ว ยังบัญญัติให้ต้องคำนึงถึงความระมัดระวังล่วงหน้าต่อผลกระทบจากการโจมตีอีกด้วย ดังที่ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 58 โดยรัฐคู่ภาคีจะต้องเคารพบทบัญญัตินี้ โดยจะต้องเคลื่อนย้ายพลเรือน และทรัพย์สินของพลเรือนออกจากเป้าหมายทางทหารที่ใกล้เคียง หรือ

¹¹ พิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 1 มาตรา 57

¹² Hilaire McCoubrey, International Humanitarian Law, Dartmouth Publishing Company Limited, 1990, p.116

หลีกเลี่ยงการตั้งเป้าหมายทางทหารใกล้เคียงกับบริเวณที่พลเรือนพักอาศัยอยู่ รวมไปถึงการใช้วิธีการที่จำเป็นในการคุ้มครองพลเรือนซึ่งรวมไปถึงการจัดหาที่หลบภัยให้แก่พลเรือนอย่างเพียงพอ

2. การห้ามในเรื่องของการตอบโต้ (Reprisals)

ในพิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 1 มาตรา 51 (6) ได้บัญญัติห้ามการโจมตีพลเรือนเพื่อเป็นการตอบโต้ โดยความหมายของการตอบโต้ หมายถึง การตอบโต้ด้วยกำลังทางทหาร ซึ่งตามกฎหมายระหว่างประเทศแล้ว การกระทำดังกล่าวไม่ชอบด้วยกฎหมาย แม้ว่าโดยทั่วไปแล้วการกระทำการตอบโต้จะไม่ชอบด้วยกฎหมาย แต่หากพิจารณาถึงสภาวะแวดล้อมแล้วอาจทำให้การกระทำการตอบโต้ นั้นอาจอยู่ในขอบเขตของการกระทำที่ชอบด้วยกฎหมายก็ได้ การตอบโต้ที่สามารถกระทำได้โดยชอบด้วยกฎหมาย เช่น การตอบโต้การโจมตีที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายจากคู่ปรปักษ์ โดยการตอบโต้ดังกล่าวถือเป็นการป้องกันตัวเอง และจะสามารถกระทำการตอบโต้ดังกล่าวได้ต่อเมื่อไม่มีหนทางใดที่จะกระทำได้แล้ว

อย่างไรก็ตาม การกระทำอันเป็นการตอบโต้โดยมีเหตุที่ทำให้การกระทำดังกล่าวชอบด้วยกฎหมายก็ตาม แต่รัฐที่จะกระทำการดังกล่าวก็ควรจะต้องคำนึงถึงหลักความได้สัดส่วน ยกตัวอย่างเช่น หากรัฐคู่สงครามใช้อาวุธที่ต้องห้ามตามกฎหมายระหว่างประเทศ ได้แก่ อาวุธเคมี เป็นต้น การกระทำอันเป็นการตอบโต้ อาจกระทำได้เพื่อเป็นการหยุดยั้งการกระทำของฝ่ายศัตรู ที่จะเมิดกฎหมายระหว่างประเทศก่อน

การห้ามการโจมตีพลเรือนเพื่อเป็นการตอบโต้ถือเป็นส่วนหนึ่งของกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศ ดังนั้น แม้รัฐที่ไม่ได้เป็นภาคีในพิธีสารเพิ่มเติมอนุสัญญาเจนีวาฉบับที่ 1 กฎเกณฑ์ดังกล่าวย่อมผูกพันรัฐในฐานะที่เป็นกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศ

2.1.3. หลักเกณฑ์ที่ใช้กับพื้นที่ในการสู้รบ

สนามรบ หรือพื้นที่สู้รบ เป็นพื้นที่ที่เป็นเป้าหมายทางทหาร รัฐภาคีคู่ปรปักษ์สามารถโจมตีบริเวณพื้นที่นั้นๆ ได้โดยชอบด้วยกฎหมาย แต่อย่างไรก็ตามรัฐคู่สงครามต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ในการสู้รบภายใต้กรอบที่กฎหมายบัญญัติไว้เช่นกัน โดยในการสู้รบ พลรบซึ่งมีหน้าที่ในการปฏิบัติต่อเป้าหมายทางทหารซึ่งพอจะสรุปได้ คือ ทำให้หมดสภาพในการสู้รบ ควบคุม ยึด หรือทำลายทิ้ง แม้ว่ากฎหมายจะเปิดช่องให้กระทำการดังกล่าวได้ พลรบก็มีหน้าที่ตามมาตรา 48 ของพิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 1 ซึ่งวางหลักให้ต้องโจมตีต่อเป้าหมายทางทหารเท่านั้น และมาตรา 52 พิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 1 ได้ยืนยันถึงข้อจำกัดในการโจมตีเฉพาะเป้าหมายทางทหาร และเสริมด้วยหน้าที่ในการใช้มาตรการความระมัดระวังในระหว่างการปฏิบัติการด้วย

นิยามของเป้าหมายทางทหาร ได้ถูกบัญญัติไว้ในมาตรา 52 วรรค 2 ของพิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 1 ซึ่งเป้าหมายทางทหารดังกล่าวดูจากการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการปฏิบัติการทาง

ทหาร และความได้เปรียบทางทหารที่ชัดเจน ลักษณะเป้าหมายทางทหาร ยกตัวอย่างเช่น รถถัง ปืนใหญ่ และในขณะที่มีการสู้รบ บริเวณที่พบกลุ่มเป้าหมายทางทหารอยู่ด้วยกัน ให้ถือว่าเป็นเป้าหมายทางทหารด้วย ซึ่งได้แก่ ค่ายทหาร คลังอาวุธ

ตามมาตรา 52 พิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 1 ได้ยืนยันถึงหลักการที่ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 23 อนุสัญญากรุงเฮก 1907 ซึ่งบัญญัติห้ามโจมตี ทำลาย หรือ ยึดทรัพย์สินของพลเรือนฝ่ายศัตรู และ ยังได้ให้คำนิยามของทรัพย์สินของพลเรือนว่า เป็นทรัพย์สินที่ไม่ใช่เป้าหมายทางทหาร พลเรือนจะได้รับความคุ้มครองจากการโจมตี ทำลาย ยึดครอง รวมทั้งตกเป็นเป้าของการโจมตีเพื่อแก้แค้น ซึ่ง นอกเหนือจากความคุ้มครองโดยทั่วไปสำหรับทรัพย์สินพลเรือนแล้ว ยังรวมไปถึงทรัพย์สินที่อยู่ใน บางบริเวณอีกด้วย โดยในระหว่างที่มีการสู้รบกัน รัฐภาคีคู่สงครามความสามารถที่จะแสดงเจตนาที่จะ กำหนดให้บุคคล ตลอดจนทรัพย์สินในบางบริเวณปลอดจากการโจมตีได้โดยขึ้นอยู่กับว่าเป็นการ แสดงเจตนาร่วมกันเพื่อตกลงจัดตั้งเขตที่เป็นกลาง หรือ เขตปลอดทหาร (neutralized or demilitarized zone)

2.1.3.1. เขตเป็นกลาง หรือ เขตปลอดทหาร

ตามมาตรา 15 อนุสัญญาเจนีวาฉบับที่ 4 ได้อธิบายว่าเขตพื้นที่เป็นกลางคือ พื้นที่ที่อยู่ในบริเวณสู้รบ ซึ่งบริเวณที่เป็นกลางนี้จะแยกออกจากสนามรบเพื่อให้ผู้ที่เข้าร่วมสู้รบที่ บาดเจ็บ รวมไปถึงพลเรือนที่ไม่มีส่วนร่วมในการสู้รบนั้นสามารถเข้ามาหลบภัยจากผลของ สงครามในบริเวณนั้นได้ และในมาตรา 60 พิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 1 ได้บัญญัติกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวกับ เขตปลอดทหารไว้โดยรัฐภาคีคู่ปรปักษ์สามารถทำความตกลงโดยจะให้เป็นลายลักษณ์อักษรหรือ โดยวาจาก็ได้ แต่ต้องมีการทำการตกลงโดยชัดแจ้ง โดยภาคีคู่พิพาทฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดอาจเสนอรัฐ ภาคีฝ่ายปฏิบัติการให้มีการตกลงร่วมกันจัดตั้งเขตดังกล่าวขึ้นเพื่อให้เป็นบริเวณที่ไม่ตกเป็น เป้าหมายของการสู้รบ ในการที่จะเป็นเขตปลอดทหาร หรือเขตเป็นกลางได้นั้น ทหาร และอาวุธ ยุทโธปกรณ์ทางทหารทั้งหลายจะต้องถูกเคลื่อนย้ายออกไป และจะต้องไม่มีการปฏิบัติการใดๆ ที่ ถือเป็นการกระทำอันเป็นปรปักษ์ภายในพื้นที่นั้น หรือการกระทำใดๆ อันเป็นการช่วยเหลือการ ปฏิบัติการทางทหารโดยผู้มีอำนาจ หรือ ประชากรภายในพื้นที่นั้นๆ อย่างไรก็ตาม การที่หน่วย ตำรวจเข้าไปดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยภายในเขตพื้นที่นั้นๆ ไม่ทำให้ความคุ้มครองในพื้นที่ นั้นๆเสียไป พื้นที่ที่เป็นเขตปลอดทหารจะต้องติดเครื่องหมายแสดงเขตเป็นกลาง หรือ เขตปลอด ทหาร โดยติดในบริเวณที่มองเห็นได้ชัดเจน โดยเฉพาะบริเวณที่เป็นอาณาเขตของพื้นที่นั้นๆ

2.1.3.2. บริเวณที่ไม่มีการป้องกัน

การห้ามโจมตีบริเวณนี้เป็นจารีตประเพณีระหว่างประเทศโดยอนุสัญญากรุงเฮก มาตรา 25 และในพิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 1 มาตรา 59 โดยให้ถือว่าบริเวณที่ถูกประกาศให้เป็น

บริเวณที่ไม่มีการป้องกัน แม้จากการแสดงเจตนาฝ่ายเดียวโดยหน่วยงาน หรือผู้ที่มีอำนาจในพื้นที่ บริเวณนั้น ให้เป็นบริเวณที่ไม่ใช่เป้าหมายทางทหาร และเปิดให้กองกำลังของฝ่ายศัตรูเข้ายึดครอง ได้โดยปราศจากการต่อต้าน หรือขัดขึ้น โดยมีเงื่อนไขคล้ายกับกรณีของเขตปลอดภัย คือ

- พลรบ และ อาวุธยุทโธปกรณ์จะต้องถูกเคลื่อนย้ายออกไปจากบริเวณนั้น
- ไม่มีการใช้สถานที่ดังกล่าวในลักษณะที่เป็นป้อมปราการ
- ปราศจากการกระทำที่เป็นป้อมปราการจากประชาชนในพื้นที่บริเวณนั้น
- ปราศจากกิจกรรมใดๆ ที่เป็นการสนับสนุนกิจกรรมทางทหาร

2.1.3.3. พื้นที่ปลอดภัย (Safety zone or Safety localities)

ตามอนุสัญญาเจนีวาฉบับที่ 4 มาตรา 14 ได้บัญญัติว่า หากจำเป็น อาจจัดตั้งพื้นที่ สำหรับความปลอดภัยขึ้นเพื่อคุ้มครองผู้บาดเจ็บ ผู้ป่วย คนชรา เด็กที่มีอายุต่ำกว่า 15 ปี รวมไปถึง สตรีมีครรภ์ และมารดาที่มีบุตรอายุต่ำกว่า 7 ปี ให้พ้นจากภัยสงคราม โดยบทบัญญัตินี้ให้รวมไป ถึงพื้นที่ที่เป็นโรงพยาบาลด้วย

2.2. สถานะพิเศษในการคุ้มครองพลเรือนบางประเภท

ในการสู้รบแต่ละครั้ง กฎหมายได้บัญญัติกฎเกณฑ์ที่ให้ความคุ้มครองแก่พลเรือน และ บุคคลที่ไม่มีส่วนในการสู้รบ เพื่อป้องกันไม่ให้บุคคลเหล่านั้นตกเป็นเป้าของการโจมตี แต่อย่างไร ก็ตาม กฎหมายได้บัญญัติกฎเกณฑ์สำหรับการคุ้มครองกลุ่มบุคคลบางกลุ่มขึ้นมาเป็นกรณีพิเศษ เนื่องจากสถานะของบุคคลเหล่านี้ไม่สามารถคุ้มครองตัวเองได้เนื่องด้วยสภาพทางกาย หรือโดย หน้าที่ในการปฏิบัติหน้าที่ในยามสงคราม บุคคลเหล่านี้ต้องปฏิบัติหน้าที่อยู่ในบริเวณที่เสี่ยงต่อ การโดนโจมตี กฎหมายจึงบัญญัติกฎเกณฑ์ขึ้นมาเพื่อคุ้มครองกลุ่มบุคคลเหล่านี้ขึ้นมาเป็นพิเศษ ซึ่งกลุ่มบุคคลดังกล่าว ได้แก่

2.2.1. บุคคลที่ให้ความช่วยเหลือทางด้านมนุษยธรรม (Humanitarian Workers)

บุคคลที่ทำหน้าที่ให้ความช่วยเหลือทางด้านมนุษยธรรม ได้แก่ กลุ่มบุคคลที่เข้ามาให้ ความช่วยเหลือในนามขององค์การสหประชาชาติ องค์การกาชาดสากล รวมไปถึง หน่วยงาน หรือ องค์กรอิสระต่างๆ โดยมีหน้าที่เข้าไปให้ความช่วยเหลือผู้บาดเจ็บ หรือ ผู้ที่ต้องการความช่วยเหลือ ในระหว่างสงคราม โดยหากจะกล่าวถึงหน่วยงานที่ให้ความช่วยเหลือทางด้านมนุษยธรรมที่เป็นที่ รู้จักกันดี มี 2 หน่วยงาน คือ องค์การกาชาดสากล (ICRC) และ สำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัย แห่งสหประชาชาติ (UNHCR) โดยหน่วยงานทั้งสองนี้มีหน้าที่ในการปฏิบัติงานที่แตกต่างกัน โดย องค์การกาชาดสากลจะทำหน้าที่ช่วยเหลือผู้ที่ประสบภัยจากสงคราม ส่วนสำนักงานข้าหลวงใหญ่ แห่งสหประชาชาติจะทำหน้าที่ช่วยเหลือผู้ลี้ภัย ซึ่งในส่วนของรายละเอียดเกี่ยวกับองค์การกาชาด

สากล และสำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ รวมไปถึงบทบาทของทั้งสองหน่วยงานจะได้อธิบายในบทต่อไป

บุคคลที่ให้ความช่วยเหลือทางด้านมนุษยธรรม ได้แก่ หน่วยแพทย์ หรือ ผู้ที่ให้ความช่วยเหลือทางการแพทย์ ภายใต้บทบัญญัติพิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 1 มาตรา 8 (ค) ได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า

“พนักงานทางการแพทย์ หมายถึงบุคคลผู้ซึ่งได้รับมอบหมายจากภาคีคู่พิพาทเพื่อความมุ่งประสงค์ทางการแพทย์โดยเฉพาะ ดังที่ได้ระบุไว้ตาม (จ) หรือเพื่อการบริหารหน่วยทางการแพทย์ หรือเพื่อการปฏิบัติหรือการบริหาร การขนส่งทางการแพทย์ การมอบหมายเช่นว่า อาจเป็นการประจำ หรือ ชั่วคราวก็ได้ คำนิยามนี้รวมถึง พนักงานทางการแพทย์ของภาคีคู่พิพาทไม่ว่าทหารหรือพลเรือน พนักงานทางการแพทย์ประจำภาคีชาติ ประจำชาติ และสมาคมอาสาสมัครให้ความช่วยเหลือ พนักงานทางการแพทย์ประจำหน่วยทางการแพทย์หรือการขนส่งทางการแพทย์” นอกจากนี้ในมาตรา 8 (จ) ได้ให้คำนิยามเกี่ยวกับหน่วยทางการแพทย์ไว้ ดังนี้

“หน่วยทางการแพทย์ หมายถึง สถานที่ หรือ หน่วยอื่นไม่ว่าทางทหารหรือพลเรือนที่จัดตั้งขึ้นเพื่อความมุ่งประสงค์ทางการแพทย์ กล่าวคือ เพื่อทำการค้นหา ขนส่ง วินิจฉัยโรค หรือการรักษาพยาบาล รวมทั้งการปฐมพยาบาลต่อผู้บาดเจ็บ ผู้ป่วย และผู้ซึ่งเรืออับปาง หรือทำการป้องกันโรค คำนิยามนี้รวมถึง พยาบาล หรือ หน่วยอื่นที่คล้ายกัน ศูนย์บริการโลหิต ศูนย์และสถาบันเวชศาสตร์ป้องกัน สถานที่ทางการแพทย์และคลังพัสดุทางการแพทย์ และเภสัชของหน่วยต่างๆ หน่วยทางการแพทย์อาจตั้งอยู่กับที่หรือเคลื่อนที่เป็นการประจำ หรือชั่วคราวก็ได้”

บุคคลที่ทำหน้าที่ในหน่วยแพทย์สามารถเป็นได้ทั้งทหาร และพลเรือนทั่วไป แต่พลเรือนที่จะเข้ามาทำหน้าที่ให้ความช่วยเหลือทางการแพทย์นั้นจะไม่ได้รับการคุ้มครองเป็นพิเศษภายใต้กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ เว้นแต่ จะได้รับการมอบหมายจากรัฐภาคีคู่พิพาทที่ตนเป็นพลเมืองอยู่ ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า พลเรือนที่เป็นแพทย์ที่เข้ามาทำหน้าที่ให้ความช่วยเหลือทางการแพทย์ในขณะที่เกิดสงคราม โดยรัฐที่ตนเป็นพลเรือนอยู่นั้นไม่ได้มอบหมายหน้าที่ให้ทำ จะไม่ถือว่าแพทย์ผู้นั้นเป็นหน่วยแพทย์ที่จะได้รับความคุ้มครองเป็นพิเศษภายใต้บทบัญญัตินี้ อย่างไรก็ตาม ความหมายของคำว่า หน่วยแพทย์ที่จะได้รับความคุ้มครองนั้นก็ได้จำกัดอยู่เฉพาะแค่ แพทย์ และพยาบาลเท่านั้น แต่รวมถึง บุคคลทุกคนที่ทำหน้าที่ต่างๆ เพื่อให้การช่วยเหลือผู้บาดเจ็บจากสงครามนั้นเป็นไปอย่างราบรื่น ยกตัวอย่างเช่น ฝ่ายทำอาหารของโรงพยาบาล ผู้ที่ทำหน้าที่บำรุงรักษาอุปกรณ์ทางการแพทย์ รวมไปถึง ยานพาหนะที่ใช้ในทางการแพทย์

การได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่ช่วยเหลือทางการแพทย์ อาจเป็นการถาวร ซึ่งกรณีที่จะได้รับความคุ้มครองถาวรก็ต่อเมื่อได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่โดยไม่มีกำหนด กรณีที่บุคคลได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่ทางการแพทย์เพียงช่วงระยะเวลาหนึ่ง หรือเฉพาะการปฏิบัติหน้าที่ของตนสำเร็จลุล่วงไป โดยบุคคลดังกล่าวจะได้รับความคุ้มครองเป็นกรณีพิเศษในฐานะที่เป็นหน่วยแพทย์ภายใต้บทบัญญัติที่กฎหมายคุ้มครองไว้นั้นแค่เพียงช่วงระยะเวลาที่ตนได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่ทางการแพทย์เท่านั้น¹³ นอกจากหน่วยแพทย์ของรัฐบาลที่คุ้ปรักษ์ในการทำสงครามแล้ว หน่วยแพทย์ของต่างชาติก็สามารถเข้ามาให้ความช่วยเหลือในสงครามที่เกิดขึ้นได้ ซึ่งหน่วยแพทย์ดังกล่าวจะเข้ามาในฐานะรัฐที่เป็นกลาง คือ รัฐที่ไม่มีส่วนร่วมในการสู้รบ หรืออาจจะเป็นกรณีที่เข้ามาให้ความช่วยเหลือภายใต้ความรับผิดชอบขององค์การกาชาดสากล ซึ่งหน่วยงานนี้จะเป็นหน่วยงานที่สามารถพบเป็นได้บ่อยที่สุดในการเข้ามาให้ความช่วยเหลือทางด้านมนุษยธรรม

การคุ้มครองบุคคลที่ให้ความช่วยเหลือทางด้านมนุษยธรรม โดยลักษณะของการทำงานของบุคคลที่ให้ความช่วยเหลือทางด้านมนุษยธรรมมักจะเป็นการทำงานที่เสี่ยงอันตรายจากการรบ เนื่องจากบุคคลเหล่านี้จะต้องออกไปทำงานในบริเวณที่มีการสู้รบกัน ซึ่งกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศได้บัญญัติกฎเกณฑ์ที่คุ้มครองเอาไว้ แต่อย่างไรก็ตาม กรณีที่ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นไม่ใช่สงครามระหว่างประเทศ อาจเป็นเพียงความขัดแย้งภายใน หรือการจลาจล ซึ่งเหตุการณ์ดังกล่าวไม่ได้อยู่ภายใต้ความคุ้มครองของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ เมื่อไม่สามารถนำหลักกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศปรับใช้กับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นภายในประเทศได้ ก็จะต้องนำกฎหมายสิทธิมนุษยชน และกฎหมายภายในมาปรับใช้กับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

ภายใต้หลักการพื้นฐานของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศที่ว่า ในการสู้รบในสงคราม รัฐคู่สงครามจะต้องแบ่งแยกระหว่างพลรบ และพลเรือน ซึ่งภายใต้กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ บุคคลที่ให้ความช่วยเหลือทางด้านมนุษยธรรมถือว่าเป็นพลเรือนด้วยเช่นเดียวกัน ดังนั้น บุคคลเหล่านี้จะต้องได้รับความเคารพ และต้องได้รับความคุ้มครองในทุกสถานการณ์ และจะต้องไม่ตกเป็นเป้าของการโจมตี

¹³ Dr. Alma Baccino-Astrada, Manual on the Rights and Duties of Medical Personnel in Armed Conflicts, International Committee of the Red Cross, Geneva, 1982, pp.27-28

กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศได้บัญญัติคุ้มครองบุคคลที่เข้ามาทำหน้าที่บรรเทาทุกข์ ภายใต้เงื่อนไขที่ว่า การปฏิบัติการบรรเทาทุกข์นั้นจะต้องปฏิบัติอย่างเป็นกลางและไม่เลือกปฏิบัติ การให้ความช่วยเหลือทางด้านมนุษยธรรมจะต้องไม่เป็นการแทรกแซงในการขัดกันด้วยอาวุธ หรือกระทำการที่ไม่เป็นมิตร¹⁴ บทบัญญัติที่คุ้มครองบุคลากรทางการแพทย์ซึ่งในที่นี้รวมไปถึงหน่วยแพทย์ของทหาร และยานพาหนะที่ใช้ในทางการแพทย์ ซึ่งโดยปกติจะติดเครื่องหมายกาชาด หรือ เลี้ยววงเดือนแดง

การคุ้มครองตามกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศนั้นวางกฎเกณฑ์ให้หน่วยแพทย์จะต้องได้รับความเคารพ และได้รับความคุ้มครองตลอดเวลา และจะต้องไม่ตกเป็นเป้าของการโจมตี¹⁵ นอกจากนี้ รัฐภาคีคู่สงครามจะต้องไม่เข้าไปขัดขวางการทำงานของหน่วยแพทย์ โดยเฉพาะการเปิดทางให้หน่วยแพทย์ได้ขนส่งอุปกรณ์ทางการแพทย์ และมีหน้าที่จะต้องคุ้มครองหน่วยแพทย์จากการถูกโจรกรรม¹⁶ โดยหน่วยแพทย์ และการขนส่งทางการแพทย์จะต้องติดเครื่องหมายให้เห็นได้อย่างชัดเจนเพื่อเป็นการแสดงตนตามที่กฎหมายได้บัญญัติไว้ในมาตรา 18 แห่งพิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 1 ซึ่งสัญลักษณ์ดังกล่าว ได้แก่ สัญลักษณ์กาชาด สัญลักษณ์เลี้ยววงเดือนแดง สิงโตและดวงอาทิตย์ รวมไปถึงสัญลักษณ์ คริสตัลสีแดง (Red Crystal) โดยสัญลักษณ์ คริสตัลสีแดงนี้ได้เริ่มใช้ครั้งแรกเมื่อวันที่ 14 มกราคม 2007 มีผลบังคับโดยพิธีสารเพิ่มเติมอนุสัญญาเจนีวา 1949 ฉบับที่ 3 เครื่องหมายคริสตัลสีแดงนี้จะให้ความคุ้มครองเช่นเดียวกับเครื่องหมายกาชาด และเครื่องหมายเลี้ยววงเดือนแดง

2.2.2. สตรี

การคุ้มครองสตรีในภาวะสงคราม กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศได้บัญญัติคุ้มครองไว้ ซึ่งบทบัญญัติดังกล่าวผูกพันรัฐคู่ภาคีในสงครามที่เกิดขึ้น โดยอนุสัญญาเจนีวา 1949 และพิธีสารเพิ่มเติมทั้งสองฉบับก็ได้บัญญัติกฎเกณฑ์คุ้มครองสตรี เช่นเดียวกับการคุ้มครองพลเรือน หรือนักรบที่ออกจากการสู้รบไปแล้ว โดยกฎเกณฑ์หลายๆข้อ เป็นกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศ ซึ่งผูกพันกับรัฐภาคีที่เข้าร่วมสงคราม แม้ว่ารัฐคู่ภาคีที่เข้าร่วมสงครามนั้นจะได้ให้สัตยาบันต่ออนุสัญญาหรือไม่ก็ตาม กฎหมายบัญญัติคุ้มครองสตรีในภาวะสงคราม รวมไปถึงการออกกฎหมายคุ้มครองสตรีจากการกระทำทารุณ การถูกคุกคามทางเพศ การข่มขืนถือเป็นหนทาง

¹⁴ ดู พิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 1 มาตรา 70

¹⁵ ดู พิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 1 มาตรา 12

¹⁶ Dr. Alma Baccino-Astrada, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 15 หน้า 53-54

หนึ่งที่ยกกำลังทหารกระทำเพื่อเป็นการทรมาน หรือบีบบังคับเพื่อล้วงข้อมูลที่ตนต้องการ หรือเป็นการกระทำเพื่อลงโทษ¹⁷ ในมาตรา 27 วรรค 2 แห่งอนุสัญญาเจนีวาระบบที่ 4 บัญญัติคุ้มครองสตรีโดยต้องได้รับความคุ้มครองเป็นพิเศษต่อการทำลายเกียรติยศ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การข่มขืน กระทำชำเรา การบังคับให้ค้าประเวณี หรือการอนาจารใดๆ และนอกจากนี้ ในพิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 1 มาตรา 76 ว่าด้วยการคุ้มครองสตรี ยังได้ยืนยันถึงหลักการดังกล่าว โดยบัญญัติว่า “สตรีต้องได้รับการเคารพเป็นพิเศษ และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ต้องได้รับการคุ้มครองให้รอดพ้นจากการข่มขืน กระทำชำเรา การบังคับให้ค้าประเวณี และการกระทำอนาจารไม่ว่าในรูปแบบใด” นอกจากนี้ กฎหมายยังบัญญัติเพิ่มเติมในส่วนของผู้ที่มีครรภ์ หรือมารดาที่มีทารกถูกจับ กักขัง หรือกักกัน จะต้องได้รับการพิจารณาคดีในลำดับแรกสุด และหากมีคำพิพากษาคัดสินประหารชีวิตสตรีที่มีครรภ์ หรือมารดาที่มีทารกในความผิดที่เกี่ยวกับการจัดกันทางอาวุธ โทษประหารชีวิตจะต้องไม่ใช้กับสตรีเหล่านั้นตามที่ได้บัญญัติไว้ในพิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 1 มาตรา 76

2.2.3. เด็ก

แม้ว่าจะเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า เด็กเป็นส่วนหนึ่งของประชากรพลเรือนซึ่งมีสิทธิและได้รับความคุ้มครองเช่นเดียวกับพลเรือน ซึ่งนอกจากการคุ้มครองขั้นพื้นฐานเช่นเดียวกับพลเรือนทั่วไปแล้ว อนุสัญญาเจนีวาระบบที่ 4 ได้มีบทบัญญัติคุ้มครองเด็กเป็นกรณีพิเศษ ปัญหาที่เกิดขึ้น คือ เด็กอายุเท่าไรจึงจะอยู่ในขอบเขตของการคุ้มครองเด็กภายใต้อนุสัญญาเจนีวา โดยอนุสัญญาเจนีวาเองก็ไม่ได้ให้คำจำกัดความของ “เด็ก” แต่อย่างใด และก็ไม่ได้กำหนดเกณฑ์อายุตายตัวสำหรับการให้ความคุ้มครองแก่เด็กแต่อย่างใด ขึ้นอยู่กับแต่ละบทบัญญัติที่กฎหมายให้ความคุ้มครอง ยกตัวอย่างเช่น บทบัญญัติที่คุ้มครองเด็กที่อายุต่ำกว่า 15 ปีได้แก่ บทบัญญัติตามมาตรา 14 ซึ่งเกี่ยวกับการจัดหาโรงพยาบาล พื้นที่ปลอดภัย ให้แก่เด็กที่อายุต่ำกว่า 15 ปี มาตรา 89 ซึ่งเกี่ยวกับการจัดหาอาหารและเครื่องนุ่งห่ม นอกจากนี้อนุสัญญาเจนีวาระบบที่ 4 ได้บัญญัติให้เด็กอายุต่ำกว่า 12 ปีได้มีบัตรประจำตัวเพื่อความสะดวกในการแสดงตัว และค้นหาครอบครัวที่พลัดหลงกันได้ ซึ่งบัญญัติตกกฎหมายนี้ไว้ในมาตรา 24 วรรค 3¹⁸ เป็นต้น

¹⁷ International Committee of the Red Cross, Women and War, International Committee of the Red Cross, Geneva 2008, p.12

¹⁸ อนุสัญญาเจนีวาระบบที่ 4 มาตรา 24 วรรค 3 บัญญัติว่า “ภาคีคู่พิพาทจะต้องพยายามจัดให้บรรดาเด็กที่อายุต่ำกว่า 12 ปีมีเครื่องหมาย โดยแขวนแผ่นโลหะประจำตัว หรือด้วยวิธีอื่น

กรณีของทหารเด็ก ในอนุสัญญาเจนีวฉบับที่ 4 ไม่ได้บัญญัติเกี่ยวกับทหารเด็กเอาไว้ แต่อย่างไรก็ตาม ในพิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 1 ได้บัญญัติกฎเกณฑ์ห้ามเด็กที่อายุต่ำกว่า 15 ปีเข้าร่วมสู้รบในสงคราม โดยในมาตรา 77 วรรค 2 ได้บัญญัติว่า

“ภาคีคู่พิพาทต้องใช้มาตรการที่เป็นไปทั้งปวง เพื่อไม่ให้เด็กซึ่งอายุไม่ถึงสิบห้าปีมีส่วนร่วมโดยตรงในความเป็นปรปักษ์และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ภาคีคู่พิพาทจะต้องละเว้นจากการเกณฑ์เด็กเข้าประจำการในกองทัพของตน ในการเกณฑ์เด็กที่มีอายุตั้งแต่สิบห้าปี แต่ยังไม่เกินสิบแปดปี ภาคีคู่พิพาทจะต้องพยายามให้ความสำคัญแก่ผู้ที่มีอายุมากที่สุดก่อน”

ทหารเด็กที่มีอายุระหว่าง 15 ถึง 18 ปี ย่อมได้รับสถานะเป็นพลรบ และหากถูกจับย่อมได้รับสถานะเป็นเชลยสงครามโดยจะได้รับความคุ้มครองภายใต้อนุสัญญาเจนีวฉบับที่ 3 และการคุ้มครองพื้นฐานซึ่งเชลยสงครามจะต้องได้รับการปฏิบัติอย่างมีมนุษยธรรม และในส่วนของ การจับกุมทหารเด็กนั้น มาตรา 77 วรรค 4 พิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 1 บัญญัติว่า “หากเด็กถูกจับ กักขัง หรือกักกัน โดยเหตุผลที่เกี่ยวข้องกับการขัดกันด้วยอาวุธ เด็กต้องถูกกักตัวไว้ในที่พักแยกจากที่พักของผู้ใหญ่ ยกเว้นกรณีที่ครอบครัวถูกจับ ให้อยู่เป็นหน่วยครอบครัวได้”

ในส่วนของการรับโทษของทหารเด็ก กฎหมายได้ห้ามการลงโทษแก่เด็กที่อายุไม่ถึง 18 ปีในขณะที่ยกระทำความผิด¹⁹

2.2.4. นักข่าว

นักข่าว หรือผู้สื่อข่าวถือว่ามีบทบาทสำคัญในการที่จะชี้ให้เห็นว่ากฎเกณฑ์ ข้อบังคับ ต่างๆที่บัญญัติขึ้นนั้น ภาคีคู่พิพาทได้ปฏิบัติตามมากน้อยเพียงใด โดยการนำเสนอข่าวสาร และ เหตุการณ์ในการสู้รบให้สังคมโลกได้ทราบ โดยอาชีพนักข่าวที่ปฏิบัติหน้าที่ในสนามรบนั้นมีความเสี่ยงที่จะได้รับบาดเจ็บจากการสู้รบ และอาจตกเป็นเหยื่อในสนามรบ ยกตัวอย่างเช่น การโดนกับระเบิด การถูกยิง และผู้สื่อข่าวมีความเสี่ยงที่จะได้รับความรุนแรง โดยอาจถูกประหาร ถูกจับ ทรมาน ฯลฯ จากความเสี่ยงดังกล่าว กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศได้คุ้มครองนักข่าว โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองนักข่าวที่ปฏิบัติงานในสมรภูมิรบ โดยขอบเขตของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศบัญญัติคุ้มครองบุคคลที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องในการสู้รบ รวมไปถึงทหารที่ออกจากการสู้รบ แต่อย่างไรก็ตามกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศก็ไม่ได้กล่าวถึงสิทธิ เสรีภาพในการแสดงออกของสื่อ และนักข่าวจะไม่ได้รับสิทธิในการเข้าไปในดินแดนหากไม่ได้รับอนุญาตจาก

¹⁹ พิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 1 มาตรา 77(5)

หน่วยงานต้นสังกัด นักข่าวถือเป็นตัวแทนในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารในยามสงครามที่ได้รับ ความเชื่อถือและสามารถติดตามกองกำลังทางทหารออกไปได้โดยไม่ถือว่าเป็นกองกำลังทางทหาร

ความคุ้มครองตามกฎหมาย ผู้สื่อข่าวมีสถานะเป็นพลเรือน²⁰ ดังนั้น เมื่อถูกจับกุมตัว จะได้รับสถานะเชลยสงคราม ความคุ้มครองแก่ผู้สื่อข่าวนี้ได้รับบัญญัติไว้ในอนุสัญญาเจนีวาฉบับที่ 3 และพิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 1 ได้เพิ่มเติมความคุ้มครองให้แก่ผู้สื่อข่าว นอกจากนี้ การจงใจโจมตี ผู้สื่อข่าวซึ่งส่งผลให้ผู้สื่อข่าวบาดเจ็บ ล้มตายนับถือเป็นความผิดฐานอาชญากรรมสงคราม

กรณีที่มีผู้สื่อข่าวอยู่ใกล้กับเป้าหมายทางทหาร หรืออยู่ใกล้กับกองกำลังทางทหาร โดยการโจมตีกองกำลังทางทหาร หรือเป้าหมายทางทหารนั้น ถือเป็นการโจมตีโดยชอบด้วยกฎหมาย หากเกิดกรณีผู้สื่อข่าวบาดเจ็บ ล้มตาย การโจมตีดังกล่าวจะไม่ชอบด้วยกฎหมายก็ต่อเมื่อ การบาดเจ็บ ล้มตายนั้นเป็นการก่อให้เกิดความเสียหายมากเกินไปจนสมควร หากเปรียบเทียบกับความ ได้เปรียบทางทหาร ดังที่ได้บัญญัติไว้ในพิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 1 มาตรา 51(5) (b)

อย่างไรก็ตามความคุ้มครองผู้สื่อข่าวจะสิ้นสุดลงหากผู้สื่อข่าวเข้าไปมีส่วนร่วมใน ความเป็นปรปักษ์ ซึ่งลักษณะหน้าที่ของผู้สื่อข่าวโดยทั่วไปนั้นได้รับความคุ้มครองโดยจะไม่ตกเป็น เป้าของการโจมตี และการทำงานของผู้สื่อข่าวจะไม่ถือว่าเป็นการเข้าร่วมความเป็นปรปักษ์ หน้าที่ ของผู้สื่อข่าวในสงคราม ได้แก่ การถ่ายภาพ, ถ่ายภาพยนตร์, การบันทึกข้อมูล และส่งข้อมูล ข่าวสารไปยังสาธารณะโดยผ่านทางสื่อ แต่หากผู้สื่อข่าวกระทำการเกินหน้าที่ผู้สื่อข่าวอาจเสี่ยงที่ จะถูกกล่าวหาว่าเป็นสายลับ หรือกระทำการอันเป็นปรปักษ์

2.3 การสูญเสียสถานะความคุ้มครองของพลเรือน

ภายใต้กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ กฎหมายได้ให้ความคุ้มครองแก่พลเรือน ผู้ซึ่งไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการสู้รบจะต้องไม่ตกเป็นเป้าของการโจมตี แต่ความคุ้มครองดังกล่าวจะ หมดไปหากพลเรือนนั้นได้เข้าร่วมในความเป็นปรปักษ์ โดยมีพฤติการณ์เหล่านี้ คือ การเข้าร่วมสู้รบกับกองกำลังทางทหาร ฆ่า หรือจับตัวฝ่ายตรงข้ามเป็นเชลย ซึ่งการกระทำเหล่านี้ถือได้ว่าบุคคล นั้นได้เข้าไปมีส่วนร่วมในความเป็นปรปักษ์โดยตรง การกระทำดังกล่าวส่งผลให้ความคุ้มครองต่อ พลเรือนนั้นต้องระงับลงชั่วคราว เนื่องจากกฎหมายกำหนดไว้ว่า “บุคคลที่เข้าร่วมในความเป็น

²⁰ พิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 1 มาตรา 79 วรรค 1 โดยบัญญัติว่า “ผู้สื่อข่าวที่ปฏิบัติ ภารกิจทางอาชีพอันมีอันตรายในพื้นที่ที่มีการขัดกันทางอาวุธต้องถือว่าเป็นพลเรือนในความหมาย ของมาตรา 50 วรรค 1

บริษัทไม่สามารถอ้างสิทธิในความคุ้มครองพลเรือน”²¹ และในอนุสัญญาเจนีวาฉบับที่ 4 ได้บัญญัติกฎเกณฑ์การตัดความคุ้มครองของพลเรือนในกรณีที่พลเรือนเข้าร่วมในความเป็นบริษัทเช่นกัน โดยบัญญัติกฎเกณฑ์ดังกล่าวไว้ในมาตรา 5 วรรค 1 โดยบัญญัติว่า

“หากว่าภายในอาณาเขตของภาคีคู่พิพาทฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ภาคีคู่พิพาทฝ่ายนั้นมีเหตุอันเป็นที่พอใจว่าบุคคลผู้ได้รับความคุ้มครองผู้ใดเป็นผู้ที่ต้องสงสัยอย่างแน่อนว่าได้กระทำ หรือเกี่ยวข้องในการกระทำกิจกรรมต่างๆ อันเป็นบริษัทต่อความมั่นคงของรัฐ ผู้นั้นไม่มีสิทธิที่จะเรียกร้องบรรดาสิทธิและเอกสิทธิ์ตามอนุสัญญาฉบับนี้ ซึ่งถ้าได้ใช้ในทางที่เป็นคุณแก่บุคคลผู้นั้นแล้ว จะทำให้ความมั่นคงแห่งรัฐดังกล่าวเสื่อมเสียไป”

อย่างไรก็ตาม การระงับลงของความคุ้มครองดังกล่าวจะระงับลงไปเฉพาะในกรณีที่พลเรือนได้เข้าไปมีส่วนร่วมในความเป็นบริษัท ซึ่งเมื่อพลเรือนได้ออก หรือเลิกจากการกระทำอันเป็นบริษัทแล้ว บุคคลนั้นก็จะได้รับความคุ้มครองในฐานะพลเรือนดั้งเดิม นอกจากการกระทำที่พลเรือนเข้าไปมีส่วนร่วมในความเป็นบริษัทโดยตรงแล้ว การทำลายอาวุธยุทโธปกรณ์ทางทหาร การเข้าไปสืบหาข้อมูลในพื้นที่ที่จะถูกโจมตี พลเรือนผู้ซึ่งจัดการระบบอาวุธ ควบคุมการปฏิบัติงานเกี่ยวกับอาวุธ หรือการส่งข้อมูลเกี่ยวกับเป้าหมายทางทหารซึ่งใช้เป็นข้อมูลในการโจมตีศัตรู โดยการกระทำดังกล่าวนี้ไม่ถือว่าเป็นการเข้าร่วมในความเป็นบริษัทโดยตรง แต่การเตรียมการเพื่อช่วยให้กองกำลังทางทหารเตรียมการปฏิบัติการทางทหารนั้นก็ถือได้ว่าพลเรือนมีเจตนาที่จะเข้าร่วมในความเป็นบริษัทซึ่งส่งผลให้ความคุ้มครองพลเรือนนั้นต้องระงับลงเช่นกัน

การกระทำการอันเป็นบริษัทของพลเรือนไม่ทำให้สถานะของพลเรือนหมดไป เพียงแต่ความคุ้มครองในฐานะที่เป็นพลเรือนจะระงับลงชั่วคราวในขณะที่พลเรือนได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการกระทำอันเป็นบริษัทเท่านั้น เมื่อการกระทำอันเป็นบริษัทสิ้นสุดลง ความคุ้มครองในฐานะพลเรือนก็จะกลับมาคุ้มครองอีกครั้งหนึ่ง

อย่างไรก็ตาม การกระทำบางอย่างแม้จะเกี่ยวกับความเป็นบริษัท แต่การกระทำนั้นก็ไม่ตัดความคุ้มครองสถานะพลเรือนเสมอไป ยกตัวอย่างเช่น การเป็นลูกจ้างในโรงงานผลิตอาวุธ แม้ว่าอาวุธนั้นจะถูกนำไปใช้ในสงครามก็ตาม แต่ไม่ถือว่าลูกจ้างคนนั้นเข้าร่วมในความเป็นบริษัท ดังนั้น ความคุ้มครองในฐานะพลเรือนจึงไม่ระงับลง

เมื่อพลเรือนเข้าร่วมในความเป็นบริษัท พวกเขาอาจถูกตอบโต้โดยการใช้วิธีในการสู้รบที่ขัดด้วยกฎหมายจากฝ่ายศัตรู และเมื่อถูกจับจะไม่ได้รับสถานะนักโทษสงคราม ดังนั้นความ

²¹ ดูพิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 1 มาตรา 51(3)

คุ้มครองในสถานะนักโทษสงครามภายใต้อนุสัญญาเจนีวาฉบับที่ 3 พลเรือนที่เข้าร่วมในความเป็น
ปรปักษ์ก็จะไม่ได้รับความคุ้มครองภายใต้กฎหมายฉบับนี้ แม้บุคคลดังกล่าวจะไม่ได้รับความ
คุ้มครองเป็นพิเศษแล้วก็ตาม แต่ภายใต้พิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 1 มาตรา 75 ได้ให้ความคุ้มครอง
พื้นฐานแก่บุคคลทุกคนโดยไม่มีข้อยกเว้นใดๆ²²

²² ดูพิธีสารเพิ่มเติมฉบับที่ 1 มาตรา 75